

(Фајненшел тајмс, 5.5.2010)

Напетост у Атини. Талас протеста је достигао нови врхунац насиља у среду, 5.5.2010, када је по подацима полиције троје људи погинуло у пожару који је изазвао један демонстрант, током марша десетина хиљада штрајкача на парламент у протесту против мера штедње, и када је бачена запаљива бомба у једну банку. Генерални штрајк је широм грчке престонице такође паралисао аутобусе и возове.

Док је град преплављен скоро свакодневним демонстрацијама, током којих је и Акропољ био прекривен комунистичком заставом, званичници ММФ-а и ЕУ покушавали су да савладају нарастајућу финансијску кризу у земљи, јурећи између луксузних хотела и нешто мање чистих канцеларија министарства финансија.

Та грозничава атмосфера не би требало да изненађује. Ове недеље су владе еурозоне и ММФ-а договориле пакет од 110 милијарди евра ради спречавања директног банкрота Грчке. Сада је наступио тренутак да Грчка треба да одлучи о својој судбини: може ли да постане функционална држава, способна за живот у оквиру сопствених могућности, или ће остати нефункционална?

Ово друго би имало потенцијално катастрофалне последице по шеснаесточлану еврозону, а и шире. Финансијска тржишта су већ у муци око будућности европске монетарне уније. Поул Томсен, званичник ММФ-а, који је водио преговоре о спасавању Грчке, каже: "Заиста сматрам да је ово одлучујући тренутак за грчко друштво, да постоји неопходност темељних структурних промена."

Оно што свет очекује – да позајмимо реч коју су сами Грци пронашли – потпуно је друкчија парадигма. Не само да Атина мора да среди своје финансије и заустави стрмоглаво и неконтролисано нарастање дуговања – она такође мора да нађе нове моделе раста како би надокнадила године губитка своје конкурентске способности.

Али, то је само почетак. Грчка је шокирала спољне посматраче слабошћу својих политичких институција. Доказано је да јој је званична економска статистика лажна, да је корупција свеобухватна, а да је убирање пореза – да се нежно изразимо – врло делимично. Социјалистички премијер, Џорџ Папандреу је прошлог викенда свом кабинету казао: "Желимо да покажемо једну Грчку која се мења, у којој се дешава препород.... мора доћи до нове, заједничке савести Грчке."

Да ли је ово стварно могуће? Грчка, једна од мањих чланица ЕУ, са свега 11 милиона становника, током савремене историје имала је свој удео у кризама – од стране окупације до војне диктатуре. Још недавно се суочавала са великим економским изазовима при испуњавању критеријума за улазак у еврозону 2001. (али чак и подаци о буџетском дефициту су се касније показали нетачни), као и са организацијом успешне Олимпијаде 2004.

Ипак, ова криза је другачија – не само због њеног обима, који ће изискивати заиста Херкулове мере широм целог друштва, него и због тога што се не почиње из немаштине. Током своје деценије чланства у еврозони, Грчка је постала имућна захваљујући предности ниских каматних стопа и економској стабилности.

Што се предстојећих изазова тиче, овај пакет помоћи купује јој само време да се ухвати у коштац са првим изазовом – са овом фискалном кризом. Све до првих месеци 2012. Атина неће бити приморана да црпи средства са узбурканих међународних финансијских тржишта, где су јој трошкови позајмљивања однедавно огромно порасли. У замену за то, она ће морати да срезује државне трошкове и да повиси порезе – што уствари значи: да [сада] плаћа трошкове за оне [претходне] бурне године пораста, како би спречила да дуговања набујају до оне тачке када би у суштини банкротирала. У оквиру овог пакета помоћи изискује се огроман фискални притисак штедње у размери од више од 10% БНП-а до 2014. године.

Сходно неким гледиштима, простора за стезање каиша има у изобиљу. Према Организацији за Економску сарадњу и развој (ОЕЦД), права на државне пензије су, на пример, "међу највеликодушнијим" на свету. Приходи од пореза су свега 32% БНП-а, за разлику од просека у еврозони, који износи 40%.

Друге земље ЕУ погођене кризом – као Шведска деведесетих година и Ирска у осамдесетим, успеле су у фискалној штедњи сличних размера. Међутим, тај задатак ће

Грчкој бити много тежи, јер се очекује да ће тај пакет мера бацити земљу у још дубљу рецесију. Очекује се да ће се БНП ове године смањити за 4%, а 2011. за још 2,6%. Осим тога, тежина тог фискалног програма је намерно у првом маху повећана, у циљу да се покуша брзо задобијање поверења финансијских тржишта – тако да ће највећи терет штедње уследити ове године.

Такође, није јасно да ли је схватање о дубини кризе довољно распрострањено [у друштву] како би ове мере биле заиста прихваћене. Испитивање јавног мњења које је прошле суботе објављено у дневнику "То Вима", показује да је 41% испитаника сматрало да се овај најновији пакет штедње могао избећи, а само 15% се надало да ће он решити кризу.

Очекује се да ће се наставити штрајкови службеника јавног сектора и да ће моћни синдикати можда ипак покушати да одложе увођење модерне технологије и метода рада – што се налази у самој сржи мера које подржава ММФ ради модернизовања администрације.

Неки аналитичари су забринути да благи премијер и његов неискусни тим министара школованих на страни, нису дорасли том задатку. Реформски напори претходне владе су отпочели добро а у почетку су и циљеви били достигнути, али се све то пред најаву нових избора пустило низ воду.

Министар финансија, Џорџ Папаконстантину, тврди да "што пре ставиш ствари под контролу и повратиш поверење тржишта, то ћеш пре повратити и услове за инвестирања и економија ће почети да се опоравља раније." Али, ту се Грчка суочава са својим другим великим изазовом – обновом свог економског модела.

Чланство у еврозони је дало погонску енергију за економски бум, који је потрајао до 2009. године. Међутим, велики пораст надница и одсуство повећања продуктивности довели су до драматичног пада међународне конкурентности Грчке, што је довело до огромног платног дефицита и малог обима страних инвестиција у земљу. Сада, са домаћом економијом која брзо опада, настаје очајничка потреба за повећавањем иначе малог извозног сектора, али опција девалвације валуте не постоји.

Пакет мера ММФ-а и еврозоне предлаже дерегулацију индустрије и повећавање флексибилности тржишта. Инвеститори се плаше рестрикција – као што је она која забрањује свима, осим најмањим компанијама, да у било ком тренутку отпусте више од 2% своје радне снаге.

С друге, ведрије стране - та земља има јак сектор бродарства. Званичници такође виде потенцијал за раст у туризму, култури и секторима здравства и бања, као и у информационој технологији. Влада жели и да упрегне таленте дијаспоре – оних хиљада који су отишли у иностранство на школовање и запошљавање, и да их убеди у предности повратка, како би дали импулс резервоару талената у земљи.

Али, расположење у привреди је скептично. Џорџ Перистерис, председник "Гек Терна", индустријске и грађевинске групације, каже: "Сви говоре о ослобађању економије, али морамо видети конкретна дела." Ова криза би могла да делује "као електрични шок, да изненада ствари видиш другачије и јасније." Ипак, он није сигуран да је осећање за историјску промену достигло ниво на коме је било после колапса војне хунте 1974. године. "Она генерација је проживела много више тешкоћа од ове наше данашње."

Слабости Грчке вероватно су најочигледније у туристичком сектору. Грчка поседује културу, климу и крајолик, али није успела да преко изградње марина, голф терена и организације скупих авантуристичких летовања, своју понуду пласира врхунском туризму. Чланство у еврозони чини да није у стању да се такмичи по ценама са дестинацијама као што је Турска. ММФ је, у напору да себи повећа социјалну прихватљивост у Грчкој, заштитио минималне наднице у свом пакету мера – а то смањује могућности уштеде у туризму који запошљава велики број радника са ниским приходима.

Џорџ Дракопулос, из удружења туристичких предузећа Грчке, каже да је бирократија умногоме крива. Турска, на пример, има много једноставније процедуре за давање виза, што је охрабрило талас нових, имућних туриста из Русије. У међувремену, криза још више поткопава посао. Господин Дракопулос каже: "Због лоших вести о нама, Немци су нам велики проблем."

Ова туристичка бољка на светло дана износи и трећи изазов који стоји пред Грчком: побољшање њене јако погоршане репутације у очима света. Не само да се све више обраћа пажња на кредитну способност Грчке, него и на њено поштење. Костас Бакурис, из грчке гране "Транспаренси интернешенел", организације која служи као пас-чувар

против корупције, каже: "Ако се погледа ова криза, у сржи јој је корупција. Оваква криза се може савладати само када се изборимо са корупцијом."

Може се рећи да су проблеми корупције највећи у здравственом сектору. Доктори су навикнути да од пацијената који желе убрзан долазак на ред за лечење добијају "факелакија" ("ковертице") набијене готовином. Лина Николопулу, консултант здравствених удружења и фармацеутске индустрије, каже: "То је постало право чудовиште. Сви кукају на њега, али ако ти се разболела мајка, или дете – не чекаш да ти доктор затражи 'факелаки' – само му га гурнеш."

Г-дин Бакурис каже да су Грци потпуно различити од Швајцараца, који не толеришу чак ни ситна одступања од закона. "Ми, Грци, смо најгори што се тиче толерисања свега и свачега". Штавише, "откуцавање" се сматра издајништвом, а не грађанском дужношћу.

Али, господин Папаконстантину, некадашњи функционер ОЕЦД-а, не прихвата идеју о некаквом дефекту [грчког] карактера. "Ако верујеш да ти је то у ДНК, онда не можеш ништа против тога учинити. Али, ако верујеш да се ту ради о институцијама и охрабривању [тих мана], онда се можеш латити тога. Ја нисам социјални антрополог. Као економиста, увек мислим у смислу охрабривања, или обесхрабривања."

Неке мере ограничавања су већ започете. Доктори у богаташком делу Атине јавно су подвргнути оштрим мерама поводом избегавања плаћања пореза. Г-ђа Николопулу каже: "Да видимо да ли ће то потрајати. То мора да се понавља, и понавља, и понавља...".

Нико ни у Атини, ни ван ње не сумња да је Грчка на почетку дугог пута за поновно задобијање поштовања и економске самосталности. Расположење у престоници је суморно – нарочито после оних смрти прошле среде. Али, није безнадежно. Г-дин Дракопулос, подсећајући се међународних сумњицења пред Олимпијаду 2004. године, каже: "Грци постижу боље резултате када су под притиском. Свет је [тада] очекивао нешто између катастрофе и трагедије. Али, на крају је све испало ОК."

ВОЈНИ БУЏЕТ

Јавно – савез, приватно – неповерене

Већина Грка више не страхује да ће Турска у неком тренутку украсти неко егејско острво – што је, још од турске инвазије Кипра 1974. године, био сценарио из ноћних мора одбрамбених атинских планера.

Билатералне везе су до те мере побољшане да данас више од 300 грчких фирми, на челу са Националном Банком Грчке инвестирају у Турску – то највеће тржиште југоисточне Европе.

Али, Атина још увек троши неких 2,5% свог БНП-а на одбрану, што је један од највиших нивоа трошкова међу државама-чланицама НАТО. А неименовани непријатељ је још увек њен савезник у пакту – Турска.

Џорџ Папаконстантину, министар финансија каже: "Заиста имамо висок буџет за одбрану, али он се смањује – није онолики као пре неколико година..... Спремни смо на средњерочно смањење трошкова за одбрану – наравно, повезано са променом наших спољнополитичких односа са Турском." Како каже, идуће године ће ти трошкови опати за 0,5 процентних поена, поврх још нешто мањег смањења у овој години.

Па ипак, садашњи списак грчких војних набавки, а упркос очајној економској ситуацији земље, укључује и поруџбину двеју подморница по немачком нацрту, за 1 милијарду евра, а то је и почетком ове године потврђено. Усто долазе и две фрегате француске производње које ће вероватно коштати још 1 милијарду евра, као и непријављен број борбених авиона.

Евангелос Венизелос, министар одбране, ипак врши и стратешку ревизију чији је циљ средњерочно смањење набавки и оперативних трошкова. Војни рок је већ скраћен са 12

Грчка - задатак за Херкула

Пише: Ралф Еткинс, Керин Хоуп
уторак, 11 мај 2010 16:57

на девет месеци.

Премијер Јоргос Папандреу, који је још претходне деценије , као министар спољних послова, и отпочео приближавање Турској , нада се да ће доћи до следећег побољшања када касније током овог месеца његов колега, Реџеп Тајип Ердоган дође у посету Атине.

Ипак, грчке дипломате оклевају у прогнози брзих решења за клупко спорова о ваздушним и истраживачким правима у базену Егеја.

Атина такође планира и да дискутује о могућности узајамних, билатералних, смањења трошкова за одбрану. Али, како г. Папаконстантину каже: "На крају крајева, буџет за одбрану ти зависи од тога какве међународне односе имаш. Ја бих волео да га преполовим, али то не могу учинити без узимања у обзир ширих интереса."

Превод са енглеског: Василије Клефтакис